

MEZŐCSÁT

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Köszöntő	3
2. Mezőcsát bemutatása	4
3. A településszerkezet és az építkezés változása	12
4. Örökségünk	15
5. Eltérő karakterű településrészek	22
6. Építészeti ajánlások	30
<i>Telepítés, előkert</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Épületmagasság, tetőhajlásszög</i>	
<i>Terepalakítás</i>	
<i>Színek, anyaghasználat</i>	
<i>Ipari-mezőgazdasági területek építészeti ajánlásai</i>	
<i>Általános útmutató, jó példák</i>	
<i>Tornácok</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Kertek, előkertek</i>	
<i>Közterületek, zöldterületek</i>	
<i>Ajtók, ablakok</i>	
<i>Homlokzatképzés</i>	
<i>Részletek</i>	
7. Mai példák	47
8. Hirdetések, reklámtáblák	48
9. Sajátos építmény fajták, műszaki berendezések	49
10. Impresszum	50

KÖSZÖNTŐ

Tisztelt Mezőcsátiak, leendő Mezőcsátiak!

Örömmel és büszkeséggel ajánlom figyelmükbe Mezőcsát Településképi Arculati Kézikönyvét!

Mit is ajánl e kézikönyv a település lakóinak?

Mezőcsát településképi arculati kézikönyvének elkészítésével szeretnénk hozzájárulni településünk szebbé, élhetőbbé válásához a természeti, történeti és kulturális értékeink bemutatásán keresztül. A világunkban semmi sincs véletlenül, minden mindennel összeköttetésben van. Településszinten nagyon fontos összefogni, koncepciósan átgondolni, mit hagyunk utódainkra.

Célunk, hogy az itt lakókat, és az ide költözőket megismertessük a városunkban rejlő értékekkel, lehetőségekkel. Fontos, hogy meghatározzuk, milyen települést szeretnénk látni, ha húsz év múlva Mezőcsáton járunk.

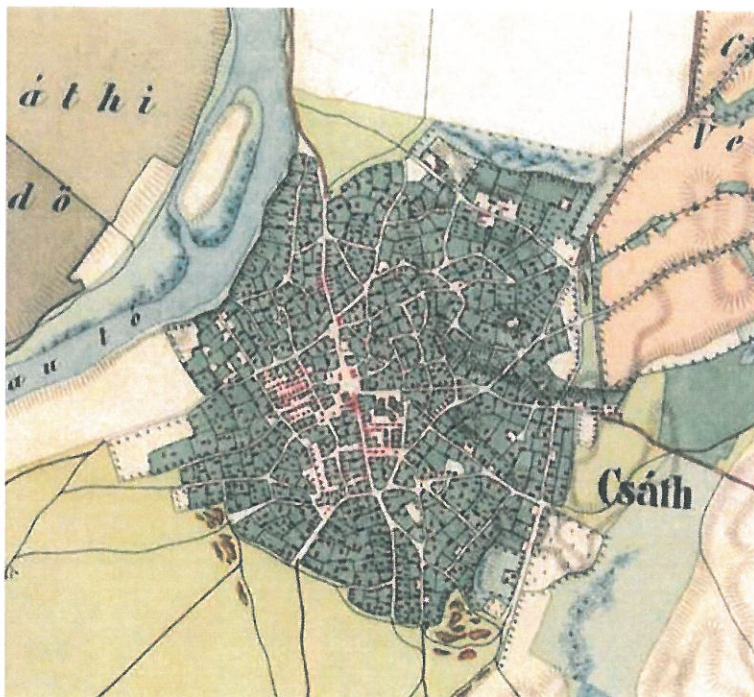
A kézikönyv egy kiinduló pont, nem lezárt dokumentum, szükséges a folyamatos bővítés. A könyv az újabb ötletek és változó igények előrehaladtával változhat és az a jó, ha változik, mert akkor tudjuk, hogy használatban van és több, mint egy elképzelés. Szeretnénk, ha mindenki úgy alakítaná saját környezetét, hogy érezze annak fontosságát, hogy ez milyen hatással lehet mind a településképre, mind az utcaképre.

Ez a kézikönyv nem teremt arculatot és nem őrzi meg azt, de talán felhívja a figyelmet arra, hogy mik azok az értékek, amikre az itt élők büszkék lehetnek, pedig talán nem is látják már őket. Javasataink nem kötelező jellegűek, nem korlátozzák az önmegvalósítást, de figyelembe veszik a helyi építészeti kultúrát. A településen a térség népi építészetének, a hagyományos épületek bájának, egyedi karakterének megőrzése, újraélesztése nem a múltba, hanem a jövőbe is mutathat.

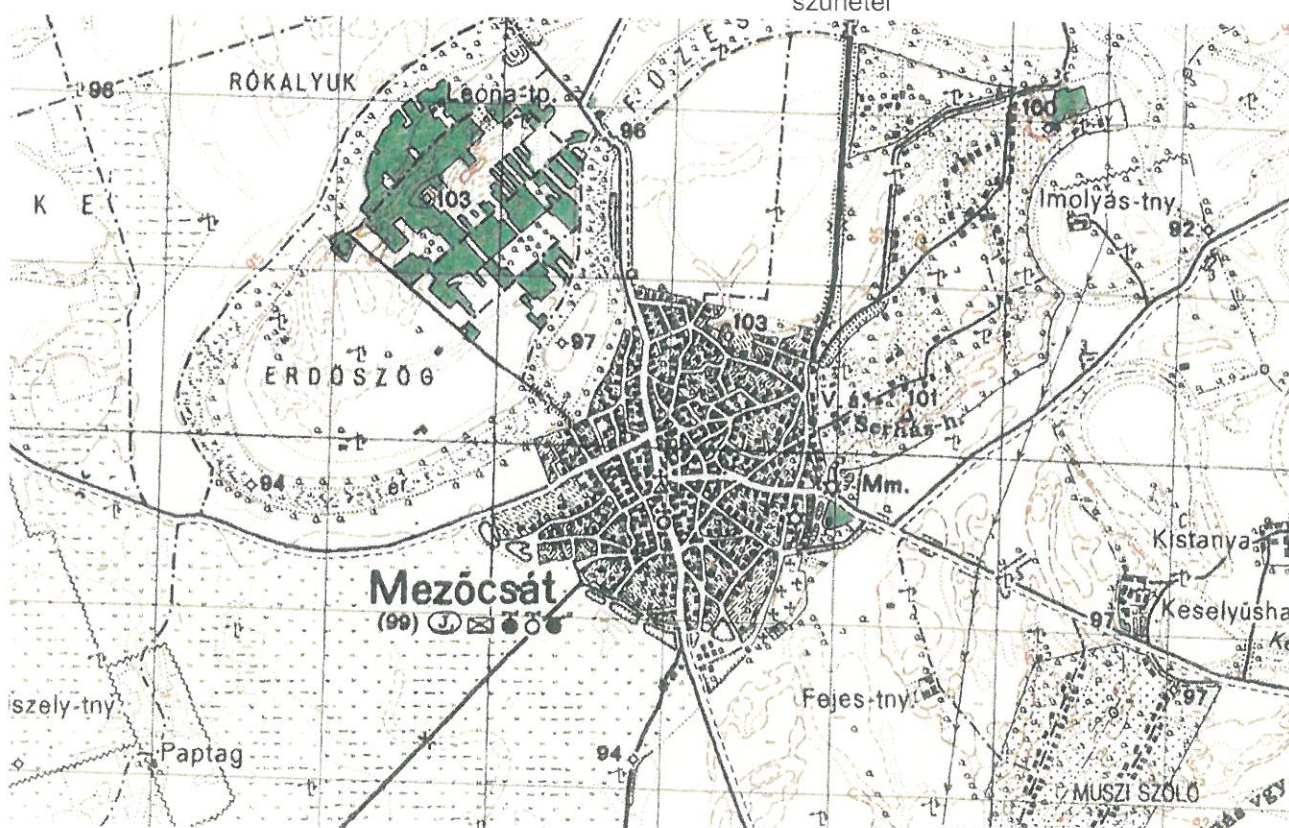
Jó volna, ha hozzá tudnánk járulni ahhoz, hogy mások is megértsék, miért jó mezőcsátinak lenni!

MEZŐCSÁT BEMUTATÁSA

A város Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Miskolctól délre, az ún. Borsodi Mezőség közepén fekszik. A megyeszékhelytől és Mezőkövesdtől 35 km, Tiszaújvárostól pedig 20 km távolságban helyezkedik el. Közúton 4 fő irányból közelíthető meg. Miskolc felől Nyékládházánál, a 3-as főútról kell letérni, Tiszaújvárosból a 35-ös útról közvetlenül érhető el. A város az M3-as autópálya közelsége miatt könnyen megközelíthető 3 irányból, Mezőkeresztes-Mezőnagyimhály, Hejőpapi-Igrici, és a Hejőkürti lehajtónál. A Tiszántúlról a Tiszán Ároktőnél átkelve, illetve Poroszló irányából érhetjük el a települést. Itt van a végállomása a Nyékládházától induló vasúti szárnyvonalnak, amely a Budapest-miskolci vasútvonallal köti össze a települést. A személyszállítás jelenleg szünetel.

A tájék már igen régóta emberlakta környék volt a jó környezeti tényezőknek köszönhetően. Több ezer évre visszamenő tanúságai ennek a feltárt régészeti leletek, amelyekben Mezőcsát rendkívülien gazdag.

A Pásti-domb, a Laposhalom, az Oroszdomb, a Hörcsikes, a Harangdomb stb. elnevezésű határrészek és belterületi részek leletanyaga, az épen és kevésbé épen előkerült maradványok, az emberi történelem legrégebbi időszakát mutatják be, a különböző időmetszetekben. A leletgyűtéseket bizonyossága szerint tehát városunk, Mezőcsát területe a nagyon régi időkben is lakott hely volt, a környékével egyetemben. Legalább 5-6 ezer évre tehetjük ezt az időtávolságot.

Az Árpád-korból is előkerült leletek tanúsítják továbbá azt is, hogy a honfoglaló magyarok igen korán, a bejövettel követően megtelepültek e tájon. Az írásos emlékek a XIII. századtól bizonyítják egyértelműen az itteni település, a közösség meglétét, életvitelét. A nevében ma is élő Százdai dülönév p1. az 1067-ben alapított, hasonló nevű apátság e vidékén való meglétére utal.

A korai megtelepülés és a keresztény vallás megerősödése e tájon tehát ténynek tekinthető. A város birtokos ura ez időben a Miskóc-nembéli Bors ispán volt, s itt az ún. Örösür nemzetség telepedhetett meg. Írás szól arról, hogy a XIII. században Csát már két részből áll: Szabadcsátból, ahol szabad jobbágyok, és Lakcsátból, ahol szolgák és szabadosok laktak. A város neve- oklevelekben: Chat, Chiat, Cziath, Tsát, Csath, Csát, MezőCsáth. Eredetéről sokféle elképzelés van, a sásos csáté növényről kezdve az Attila-hadvezér Scotta névig. Legvalószínűbbnek tűnik ezek közül a Chat, földbirtokos személynévből való származása.

A tatárjárás után (1241) a csatavesztés Muhi-pusztai közelsége miatt Csát jövője is veszélybe került.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem (1613-1629) Habsburg-ellenes háborúi eredményeképpen Borsod megye az erdélyi fejedelemséghez került, s ezzel biztonságosabb lett Csáton is a lakosság helyzete. 1626-ra Csát lakossága 79 családra gyarapodott. S a történelem további menetében még igen hosszú időn át adót fizetve, menekülve, véráldozatot hozva élt Csát népe is, miként a többi, sok-sok magyar mezőváros és annak hol több, hol kevesebb lakosa.

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején Mezőcsát nagyszámú lakosságának jó része Kossuth-párti volt, szép számmal részt vettek a harcokban is. A szabadságharc vége felé ismét tragédia érte a várost: a cári csapatok egy trénszekerük megtámadásának megtorlásaként felgyújtották Mezőcsátot, épp csak hogy megmenekült a teljes pusztulástól.

A Kiegyezés után, mint ismeretes, erőteljesen megindult Magyarország modernizációja. Mezőcsát is tovább fejlődött mind lélekszáma, mind gazdasági és kulturális viszonyai tekintetében. Gazdaságilag döntően a hagyományos parasztgazdasági keretek körülményei rögzültek. Ipar vonatkozásában elsősorban a kézművesipar fejlődött, bővült a kerámiaipar, az agyagedények gyártása. Száz év alatt ez az ipar sokat fejlődött. Sajnos az 1920-as évek elején a szakma megszűnt.

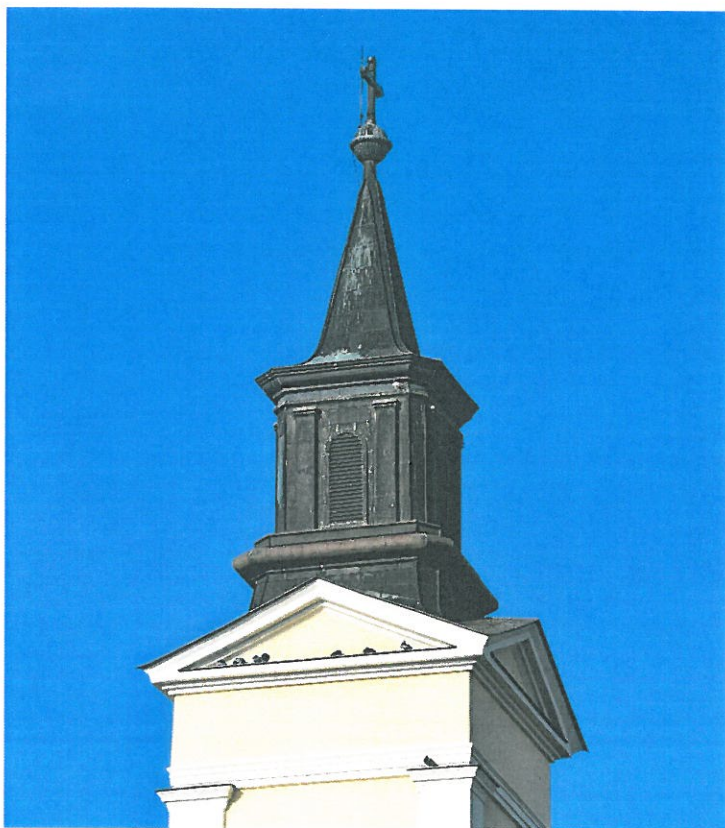
Mezőcsát a XIX. század második évtizedének vége felére dinamikus ütemben haladt a kisvárosi lét megteremtésének feltételei irányában. Ennek megvalósulásához azonban még több tényező hiányzott, s a fejlődése akadályokat jelzett. Így mindenekelőtt a nagyipar megtelepülése, a döntő súlyú mezőgazdasági termelés igazi korszerűsödése stb. maradtak el.

Ebben az állapotban találták a nagyközséget az első világháború (1914-1918) évei, politikai, társadalmi viszonyai. A település fiatal férfitlakosságának igen jelentős részét, még az alig 18 éveseket is besorozták, elvitték katonának a különböző frontokra. A frontkatonák közül 176-an haltak hősi halált, nevük Fő tér (ma: Hősök tere) elején emelt emlékmű oldalára van felvésve. (1928-ban emelték, avatták fel a szép és kiemelkedő szobrot és obeliszket.) Az 1918-as esztendő végére a háborús vereség és az összeomlás időszakára Mezőcsáton is meglehetősen zavaros, káosz viszonyok alakultak ki. Az őszirózsás forradalom részeként a városban is forradalmi parasztmegmozdulás zajlott le.

Az I. világháború után a dolgok rendeződtek, lassan helyreálltak a megszokott viszonyok, a századelőn megindult modernizáció is folytatódott tovább, ha lassan és ellentmondásosan is.

A Szovjetunió Vörös Hadseregének hadműveletei nyomán az ország más területeihez hasonlóan a helyi közigazgatás Mezőcsáton is megbénult egy időre. Az élet újraindítását jelezte az Ideiglenes Kormány rendelete, mely alapján 1945. január 18-án itt is megalakították az ún. Nemzeti Bizottságot, amely hatalmi testületként meg is kezdte működését. A bizottság tagjai az akkorra már megalakult pártok (kisgazda, kommunista, szociáldemokrata) tagjai, képviselői voltak.

A közigazgatás újjászervezése után a helyi Nemzeti Bizottság szerepe fokozatosan csökkent, s 1947 után már csak formális volt. 1949. januárjában pedig felsőbb rendeletre beszüntette működését. A közeletet az élénk politikai küzdelmek, a pártharcok jellemezték. Gyakoriak voltak a pártgyűlések, de a nyílt téren, több párt részvételével sokszor megyei előadókkal, képviselőkkel tartott tömegrendezvények is. Mondhatnánk: hangos volt a község a politikától.

A község egész társadalmi élete megélénkült, pezsgett ezekben az években. Ifjúsági (MADISZ, SZIT) és nőmozgalmi egyesületek alakultak, s több ún. érdekvédelmi szervezet is létrejött, az országos szövetségek mintájára. Ilyenek voltak például: az Újgazdák Szövetsége (Ufosz), és a Parasztszövetség. A politikai viszonyok azonban mind aggasztóbban alakultak.

1948-49-ben Mezőcsáton is végbement a fordulat. Az elesett, szegény földművesek közrefogásával már 1948-ban létrehoztak egy tsz-t, a következő években még tovább szervezték a mozgalmat, s 1951-ben Mezőcsát már szocialista város lett azáltal, hogy a kolhoz típusú szövetkezet mellé alacsonyabb típusú tsz-eket létesítettek, amelybe már szinte a község egész parasztságát belekényszerítették.

Az iskolákat államosították, egyesítették. Megszűnt a polgári iskola is. A járás mezőgazdasági gépigényének kielégítésére Mezőcsáton is létrehozták a Gépállomást. A kisipart szintén szövetkezetbe, ún. KTSZ-be kényszerítették. A községi közigazgatási és politikai vezetés eközben még a múlt megmaradt emlékeit, relikviáit is igyekezett eltüntetni, megsemmisíteni. Példa erre az Országzászló elvétele helyéről, az I. világháborús hősi emlékműről az impozáns turulmadár levétele stb.

Az 1960-as évek elején már ismét beszélhetünk a község modernizációjának újrakezdéséről. A felsorolt járási intézmények és üzemek mellett a járási feladatokat ellátó művelődési otthon és könyvtár működött, bővítették az általános iskolát, 1963-ban megindult a gimnáziumi oktatás és 73-ban felépült az intézmény új épülete. A 70-es évek az egyesítések időszaka, amikor a 3 eddigi TSZ-ből (Munkásór, Lenin és Dózsa) egy üzem alakul Augusztus 20 TSZ néven. 1980-ban válik eggyé a járás valamennyi ÁFÉSZ-e Mezőcsát központtal. A községben 3 óvoda is működött már ekkor, új benzinkút létesült, felújították a MÁV állomásépületét és megkezdte a működését az új strandfürdő is 1982-ben. S mire a kisvárosi lét feltételei igazában kialakultak volna, újra megváltoztak a körülmények. Megszűnt Mezőcsát járási székhely szerepe és ezzel a fejlődési folyamat is valamelyest megtorpant.

A 80-as években a járási hivatalok és intézmények átköltözése után az előre haladás lehetőségei még nehezebbé váltak. Ennek ellenére a 80-as években kiépült a teljeskörű vízvezeték hálózat, amely a központban korábban kiépített 12 km-es szakaszt 29 km-el megnövelte és egy új 500 m³ víztorony is épült a régi helyett. Új posta jött létre, és ezzel párhuzamosan a telefonhálózat kiépítése is megkezdődött az egész településre vonatkozólag. Az egészségügy terén jelentős változást hozott az új orvosi rendelő megépítése (1988), ahová az eddig különböző épületekben működő szolgáltatások egy helyre kerültek. Ezekben az években szerveződött meg a mindennapos orvosi éjszakai ügyeleti ellátás is, amely kielégítette nemcsak Mezőcsát, hanem a környékbeli települések ilyen irányú igényét is. Megépült az új mentőállomás, amely szintén Mezőcsát és környékének betegszállítását jelentősen javította.

Szintén a 80-as évek közepén épült meg a Kiss József úton az iparosok új székháza, amely nemcsak a mezőcsáti, hanem a vonzáskörzet iparosainak széles körű összefogásával és társadalmi munkájával jött létre. A 80-as évek végén a volt Járási Rendőrkapitányság épületét az ún. Dobozy házat központi konyha és étkezőnek terveztették át, majd megkezdődött a beruházás ill. átépítés. A 90-es évek után a megalakult új önkormányzat a nehézségek ellenére folytatta az építkezést és befejezte az új konyhát, az ún. Élelmezési Központot, amelyet 1992-ben bocsátottak rendelkezésre.

A politikai élet a 80-as évek végén ismét megélénkült. Az őszi önkormányzati választások eredményeként új közigazgatási forma jött létre Mezőcsátban: a települési önkormányzat képviselő testülete, 13 önkormányzati képviselő taggal, élén a polgármesterrel.

1989-ben a tanácsrendszer idején elkészítették és jóváhagyásra beterjesztették a Mezőcsát nagyközség várossá nyilvánítására vonatkozó kérelmet. Ezt a beterjesztést az új közigazgatás, az Önkormányzat megismételte, s azt elfogadták. Megjött a köztársasági elnöki leirat: 1991. január 1-től város lett Mezőcsát. Régi vágyunk vált most valóra - írta a Mezőcsát c. helyi lap 1991. februári száma Városi rangunk az új időkben c. vezércikkében. Az ünnepélyes városavatóra 1991. március 15-én került sor, sok száz résztvevő jelenlétében, a nagy befogadó képességű, patinásan szép és feldíszített református templomban. Az ünnepség meghívott kormányzati vendége Kupa Mihály, akkori pénzügyminiszter volt.

A politikai váltás mindinkább kiterjesztette hatását a gazdasági életre és tevékenységre is. Megindult a gazdasági egységek privatizációja, a termelőüzemek átrendeződése azon az alapon, hogy rentábilisek-e, vagy sem. A városbeli néhány régebbi üzem (Mezőgép, TSZ, TŐ VÁLL, Költségvetési Üzem) így alakult át, s szűnt meg a régi formájában.

A TELEPÜLÉSSZERKEZET ÉS AZ ÉPÍTKEZÉS VÁLTOZÁSA

Kétbeltelkes településtípus

Magyarország településtípusainak egyik jellegzetes formája a kétkertes (kétbeltelkes) településszerkezet, mely az alföldi városokra és halmazfalvakra, többek között Mezőcsátra is jellemző.

„Az alföldi települések szerkezete, telekhasználata, építkezése a néprajztudomány szerint speciálisan magyarnak, példa nélkülinek számít az európai országokéval összevetve.

A spontán szerveződő települések szabálytalansága, a kétbeltelkesség, az extenzív, majd az intenzív állattenyésztés igen nagy hangsúlya, a lakótelkek épületállományának szabálytalan rendje, az épületek funkcionkénti elkülönülése, az építkezések technológiája, anyaghasználata és a tanyák, mint a gazdálkodás másutt nem ismert helyszínei a fő jellemzők.

A kétbeltelkes településszerkezet Mezőcsáton közel két évszázadot élt meg, a 19. század második felétől kezdett átalakulni. Egy 1914-ben készült birtokkataszteri térképen még jól látszik a valamikori településbelsőség határa. A mai Attila, Zrínyi, Kiss József, Damjanich, Gyóni Géza, Kisfaludi, Hunyadi, Dobó, Szabadság utcák határolják. A településrészek mai nevében is őrződik néhány helyen a valamikori ólaskertek helye: Tringel-kert, Maklári-kert, Bene-kert, Surányi-kert, Somodi-zug. A halmazos belterület valamikori jellegét őrzi a Csire-zug még álló idős épületcsoportja.

Mezőcsáton a településszerkezet nagy átalakulása a jobbágyfelszabadítást követően kezdődött, amikor a családok az ólaskertjeikbe települtek. A kitelepülést korábban törvények tiltották. A változás oka az lehetett, hogy egyrészt a halmazos belterület ekkorra annyira zsúfolt lett, hogy oda már nem tudtak építkezni; másrészt pedig megerősödtek a családi gazdaságok. A kertekben folyó állattartás korábban a családok hús- és tejigényeit szolgálta, a nagyállatoknak a fogatolásban volt nagy szerepük. Itt a hely szűke miatt sem igen folyhatott piacra termelő extenzív állattartás.

A lakókörnyezet és a gazdálkodás elkülönített színterei a családok életében is megosztottságot követeltek. A család lakóháza a város belső részén állt. Az éjszakáikat az állatokkal együtt az istállóban töltötték, amelyek társasági összejövetelek helyszínei is voltak. Az ólak gyakran épültek egy tető alá lakóhelyiségekkel, magtárral vagy szekérszínnel. A kertjeikbe települő családok lakóházaik elhelyezésében alkalmazkodtak a kert korábban épült gazdasági épületeihez - azokat általában megőrizték -, és a kertek között kialakult utcák nyomvonalához. A ház előtt előkertet hagyva, többnyire az utcára merőleges tetőgerinccel építkeztek.

Az ólaskertjeikbe települő módosabb nemesi családok lakóházai külső megjelenésükben nem sokban különböztek egymástól. Mintha mindegyik házat ugyanaz a kőművesmester építette volna. Az udvari homlokzat reprezentatív megoldása mindegyiken hangsúlyos volt. A faoszlopos tornáctól igényesebb építészeti megoldás, a téglából falazott ikeroszlopos tornác egyedi megoldása maradt a város lakóház-építkezéseiben.

A tagosítás Mezőcsáton három ütemben - 1841-ben, 1846-ban és 1858-ban történt. 1863-ban a határt kettéosztották, fele a nemeseké, fele az úrbéreseké és a volt jobbágyoké lett. A 19. század közepén a város jelentős marhatenyésztő helynek számított, rendszeresen tartott marhavásárokat és eljutottak lábon hajtott állataikkal külpiacokra is. A magyar szürke marhát tenyésztették. Ebben az időben sokasodtak meg a tanyák a külterületeken, a 19. század utolsó harmadára 60-70 családnak volt tanyája a város határában.

A kertjeikbe építkező családok egy része a korábbi lakóházát szegényebb családoknak adta el. A településbelsőségben így alakult ki - a mezőkövesdihez hasonlóan - egy föld nélküli nemesekből, szegényparasztokból, summásokból álló lakóközösség (Csire-zug, Muhi utca). A kertjeikbe építkező családok új házai méreteikkel, szerkezetükkel, anyaghasználatukkal a társadalmi elhelyezkedés, a rangbeliség, a vagyonosság kifejeződései voltak. A kert a korábbról ott lévő gazdasági építményekkel, az új lakóházzal a családi önellátás minden igényét kielégítette.

A telek épülettartozékai közül az új építésű lakóházon látszott a legtöbb új megoldás az előző idők építkezéseihez képest. Az alaprajzi szerkezet többféleképpen módosult. A szegényebb családok őrizték inkább az építkezés korábbi hagyományait, az ő új házaikon nem történt látványos változás. Az anyagi lehetőségeikkel fölöttük állók házaiban a korábbi kamra helyén szoba lett, a kamrát három lakóhelyiség mögé sorolták, így a kamrának külön bejárata lett. Az épületek egy vagy több helyisége elé állított faoszlopos udvari tornác már a 18. században feltűnt a nemesek építkezéseiben. Ezek adhatták a mintát Mezőcsáton az ilyen típusú épületek építéséhez előbb a nemesek, majd a parasztok számára. A faoszlopok közeit Mezőcsáton ritkán kapcsolták össze fűrészelt díszű deszkamellvéddel, az oszlopok felső részein nem alkalmaztak fűrészelt díszeket, mint más vidékeken.

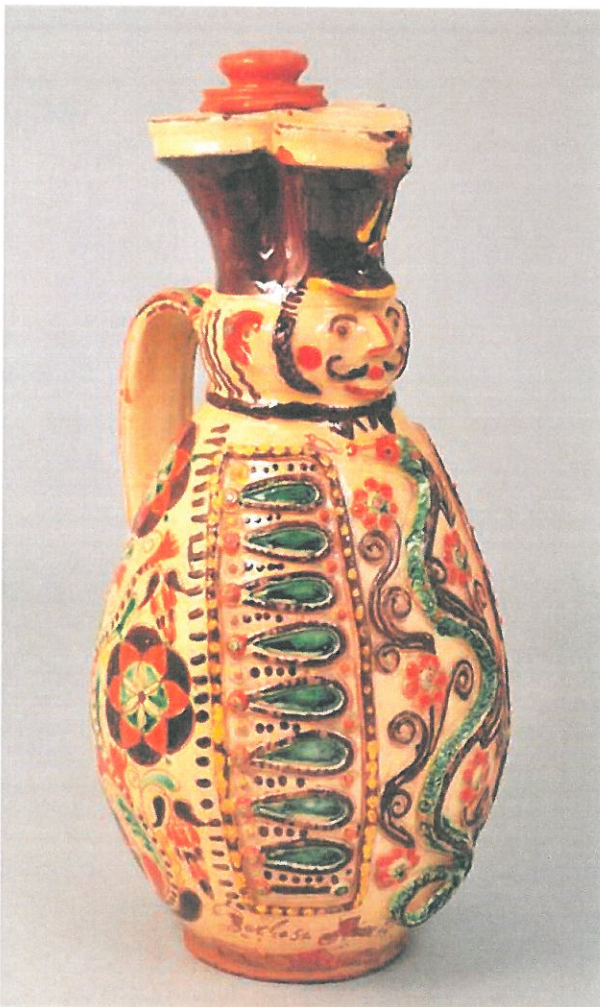

ÖRÖKSÉGÜNK

A miskakancsó

A miskakancsó elnevezése a Mihály név becézéséből származik, előfordul "Boros Miska", "Korhely Miska", "Szomjas Miska" változatban is. Miskakancsót hagyományosan csak az Alföldön készítettek. A magyar fazekasközpontok közül Mezőcsáton, Tiszafüreden és Mezőtúron készítettek miskakancsót, ill. elvétele Debrecenben és Hódmezővásárhelyen. A legtöbbet és legnevezetesebbeket azonban Mezőcsáton.

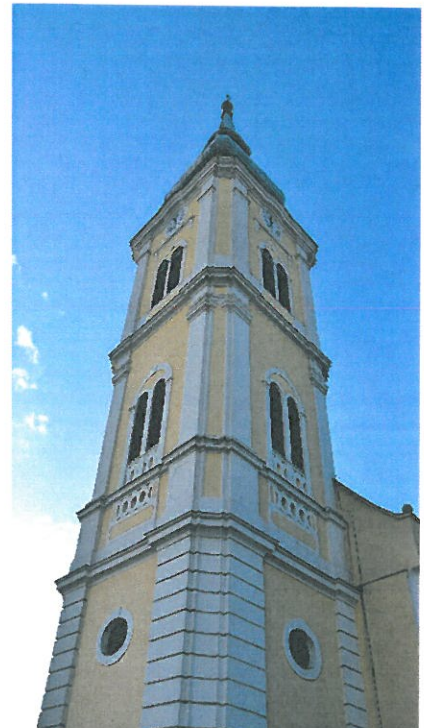
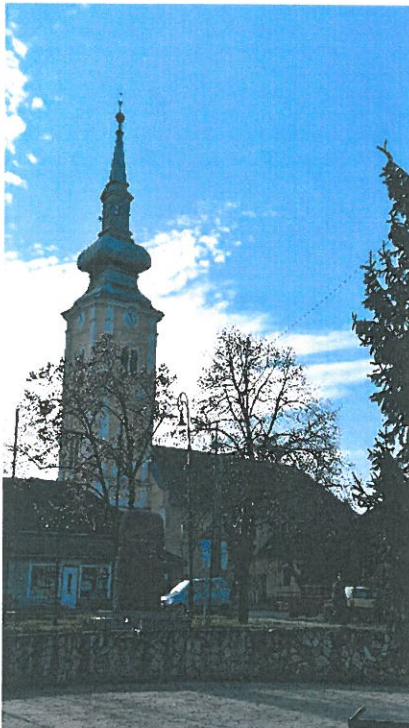
A huszárságot nem véletlenül azonosították a magyarsággal, a vitézséggel, a magyar virtussal. Az ábrázolásokon bajuszos, csákós, huszáruhas férfialakként jelenítették meg. A süveg alkotja az edény száját és a kiöntőjét, amely összenyomott és lappal fedett úgy, hogy csak kerek nyílás marad rajta. Egyetlen függőleges füle van. Jellegzetes dísz a hasán levő domborműves kígyó és a szintén domborműves sujtássor. A kígyó a hiedelem szerint speciális tudású állat, mely örök élettel bír, így kívánnak a kancsók tulajdonosuknak hosszú életet. Karcolt és festett minta is előfordul ugyanazon a darabon. Felirata rendszerint a füle alatt van.

Református Templom

A református templom 1744-45-ben épült, kissé barokkos, de már inkább klasszicista stílusban. Tömege egyszerű, a torony a tömegből való kilépéssel válik kiemeltté. Homlokzatai visszafogott részletképzésűek, egyedül a torony díszítettebb, szerény vakolatsávok, vakolatarchitektúrák hangsúlyozzák az nyílásokat, sarkokat és vertikálisan tagolják az épülettömeget.

Felújított, fakazettás, növényi ornamentikával díszített mennyezete méltó díszé a templomnak.

Városháza

A városháza a Hősök terén helyezkedik el, felújított homlokzata az egymással harmonizáló, visszafogott színek és szerény díszítmények által válik a tér esztétikus épületévé. Klasszicista megjelenése és tekintélyt parancsoló robosztus tömege uralja a teret maga körül.

Mezőcsáti Római Katolikus templom

A római katolikus templom 1895-ben épült, mikorra a katolikus hívek száma már növekedni kezdett.

Az utca vonalától kissé feljebb, kiemelve helyezkedik el. Tömegképzése szerény, színeiben illeszkedik a református temploméhoz. Tornya szintén a főhomlokzatból való kilépéssel válik hangsúlyossá, azonban a bejárat is kiemelt szerepet kap a két oszlop és timpanon által. Vékony, a síkból alig kiemelkedő vakolatsávok, visszafogott díszítik, amelyek az oldalsó homlokzatokon is megjelennek.

**Dr. Enyedy Andor Református
Általános Iskola**

Az iskola egy régebbi és egy újabb tömegből áll, a kettő építészetileg szépen illeszkedik egymáshoz, tetővonaluk és párkánymagasságuk azonos. Az újabb épület toronyjellegű kiemeléssel jelzi a bejáratot, valamint a népi építészeti elemek bájossá teszik az iskola épületét.

**Mezőcsáti Kistérségi
Egészségfejlesztő Központ**

A Hősök terénél találhatók, tömegük nem illeszkedik a településképhez, azonban az utcától hátrahúzva, nem hivatkozott helyzetet teremtve helyezkednek el. Visszafogott fehér vakolati színe miatt illeszkedik a település képébe a formálása ellenére is.

Református Óvoda

Az óvoda a bölcsőde mellett, a Szent István utcában található.

Homlokzatképzése bájos, kissé barokkos a tetőt megtörő homlokzatdísszel. Sötét fa nyílászárói a hagyományos vidéki építészeti idézik.

Református Bölcsőde

A bölcsőde épülete visszafogottabb, tömege is kissé hátrább húzódik az utcáfronttól, mint az óvodáé. Színeivel, formájával illeszkedik a településképhez.

Édes Antal Eklektikus Kúria és Házasságkötő Terem

Az Édes Antal Kúria és Házasságkötő Terem épülete szépen felújított, kissé túldíszített homlokzatát barokkos elemek emelik ki. Színei harmonizálnak a környezetével, az épület fontosságát az előreugró középrizalit és a sarkokon felerősödő vakolatsávok jelzik.

Mezőcsáti Járási Hivatal

A járási hivatal épülete szépen felújított, kissé túldíszített homlokzatát barokkos elemek emelik ki. Színei harmonizálnak a környezetével, az épület fontosságát az előreugró középrizalit és a sarkokon felerősödő vakolatsávok jelzik.

Művészetek háza

A zsidóság az 1800-as évek elején kezdett betelepülni Mezőcsátra, feltehetően Galíciából és Litvániából érkeztek. A rendelkezésre álló források szerint a mai zsinagógának két elődje is létezett, napjainkra visszanyerte korabeli szépségét. Az egykori zsidó templom külső és belső felújítását követően kulturális központként működik tovább, rendezvényekkel, kiállításokkal, koncertekkel, konferenciákkal szolgálva a közművelődést.

Kiss József Közösségi Ház és Könyvtár

A közösségi ház és könyvtár előtt kialakuló kis teresedés jól tesz az utcaképnek és a középületnek is. Az épület belesimul a településképbe, arányai, színei és tömege a város legtöbb épületére jellemző formajegyeket mutatja.

Egressy Béni Általános és Alapfokú Művészeti Iskola

Az iskola a településközpont széle felé helyezkedik el. Az épület egy régebbi és egy újabb tömegből áll. Az újabb épület alaprajzi alakításával teret képez maga előtt, mely kissé lazítja az utcaképet.

Mezőcsáti Kistérség Humánszolgáltató Központ Fogytékos Személyek Nappali Intézménye

Dr. Füzes András ügyvéd szecessziós lakóháza. Az épület színeivel és arányaival illeszkedik a településképbe, tető és homlokzatformálása teszi kissé egyedivé a tömegét és emeli ki a többi épület közül.

Természeti értékek

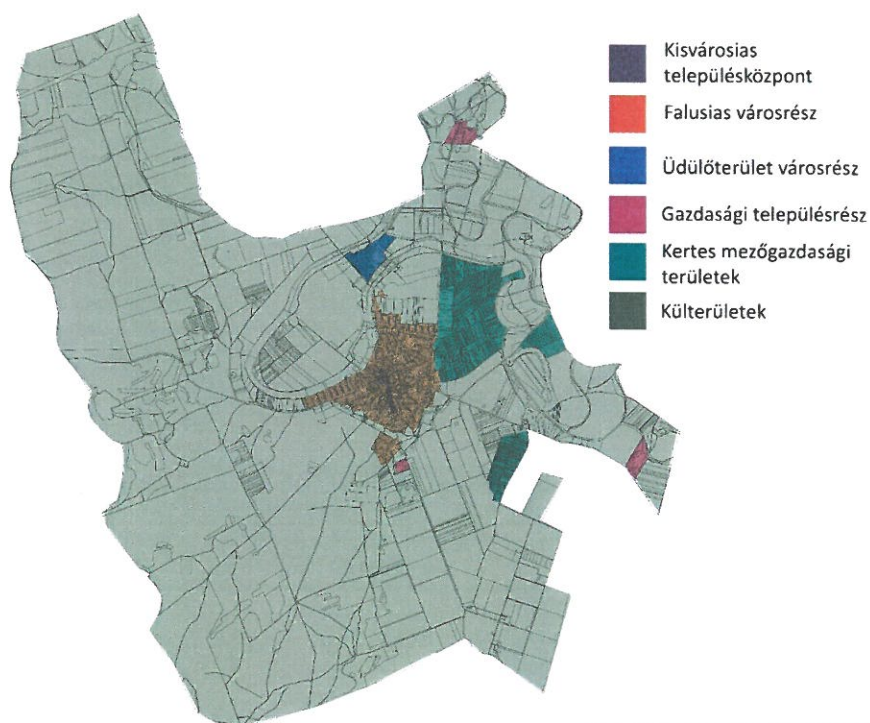
Mezőcsát település nem csupán az épített értékeiről és a történelméről híres. Fokozott természetvédelmi övezetek és körzetek is helyet kapnak a település mentén, illetve területén.

Többek között a Mezőcsáti Rigós különleges természetmegőrzési terület. Ez a terület a Sajó-Hernád-sík peremén helyezkedik el, az ős-Sajó medrében (mai Rigós és Ludas-ér) kialakult vizes élőhelyeket foglalja magába. Növényzetét tekintve a teljes területre a nádas társulások jellemzőek.

A Ludas-ér legértékesebb társulásai a gyékényes, valamint a fűzláp. Az egykori puhafás ligeterdők maradványait a morotvák szegélyében lévő fűz-nyár fasorok képezik.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRESZEK

Kisvárosias településközpont

Mezőcsát településközpontja a Kossuth utca mentén, a Hősök terébe torkollva, majd pedig Szent István utcán folytatódva helyezkedik el, hosszan elnyúlva követi az utca vonalait. A beépítés főként szabadonálló, mely a központ felé egyre szervezettebb képet mutat, rendeződik az épülettömegek elhelyezése, oldalhatárossá, illetve egységesen szabadonállónak válik.

Az út a Hősök teréhez érve egyre jobban kiszélesedik létrehozva ezzel a közösségi, központi jelleget.

A Hősök terére érve először a városháza és a Városházát láthatjuk meg, melynek szépen felújított homlokzata a tér felé mutat.

A főutcát két templom, a Mezőcsáti Református Templom és a Mezőcsáti Római Katolikus Templom díszíti. Egymáshoz közel helyezkednek el, hasonló tömegképzésük és színviláguk az egységes településképet erősítik.

A településközpontban található még, az Egészségfejlesztő Központ, a Dr. Enyedy Andor Református Általános Iskola - melyben Egressy Béni is tanított annak idején - a Református Óvoda, a könyvtár, a rendőrség, a Mezőcsáti Járási Hivatal a Márk kastély épületében, az Egressy Béni Általános és Alapfokú Művészeti Iskola, az Önkéntes Tűzoltó Egyesület épülete, valamint a volt levéltár.

Falusias városrész

Mezőcsát beépített részének nagy százaléka a falusias településrészbe sorolható, mely a városkép szempontjából is nagyon meghatározó, nagyrészt egységes arculatot mutat. Leginkább az oldalhatáron álló, kis előkertes beépítés a jellemző, de több helyen ez felszakadozik és egy-egy utca szabadonálló beépítésű. A házak leginkább egyszerű tömegűek, egyszintesek, sátor- vagy kontyolt, ritkán manzárdtetősek.

Üdülőtérület városrész

A város északi részén található a Rigós patak és a termálfürdő szomszédságában az üdülőtérület. A településrészre a szabadonálló beépítés a jellemző, az épületek kétszintesek és nagyobb tömegűek, mint a település többi részén. Színhasználat a területen egységesnek mondható. Az utcák az üdülőtérületekre jellemzően keskenyebbek, zeg-zugosabbak.

A város északi részén található a Rigós patak és a termálfürdő szomszédságában az üdülőtérület. A településrészre a szabadonálló beépítés a jellemző, az épületek kétszintesek és nagyobb tömegűek, mint a település többi részén. Színhasználat a területen egységesnek mondható. Az utcák az üdülőtérületekre jellemzően keskenyebbek, zeg-zugosabbak.

Ipari-mezőgazdasági és üzemi településrész

Mezőcsát északi és déli részén található a gazdasági településrész. A külterületekkel körbevéve helyezkednek el, hosszú, alacsonyabb, nyeregtetős gazdasági épületek soraiból állnak. Ezek formájukban és homlokzati anyagaikban nem térnek el a falusias beépítés jellemzőitől, viszont beépítésük, magasságuk és telepítésükben igen, ezért különálló építészeti karakterként határozandók meg.

Kertes és mezőgazdasági területek

Mezőcsáton nagy számban találhatunk kertes mezőgazdasági – szőlőskertes - területeket. A hosszú, keskeny telkek egymás melletti soraiból kialakuló foltok a település keleti oldalán helyezkednek el.

„A külterületeken folyó építkezések közül a tanyákon és a szőlős kertekben épített épületek a gazdálkodás igényelt szolgálták, dísztelen, funkcionális építmények voltak. A város körüli tanyák száma a 19. század végén 70-80 között változott. Mindegyiken piacra termelő nagyállattartás folyt, ezért meghatározó építmény volt mindegyiken a nagyméretű istálló. Mindegyiken állt egy- vagy többhelyiséges cselédház, néhány - az aprójószágok számára épített - ól, juhodály, magtár. A tanyákat sehol sem kerítették, az épületek köré mindenütt ültettek árnyat adó fákat. A tanyák épületállománya, felszereltsége a családok vagyoni helyzetét tükrözte, fontos színterei voltak az ebben az időben fellendülő piacra termelő állattartásnak. A 19. században épített tanyák mára eltűntek, csak Idős emberek emlékezetében élnek.”²

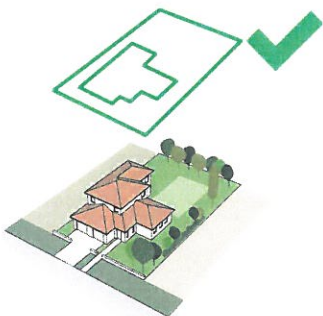
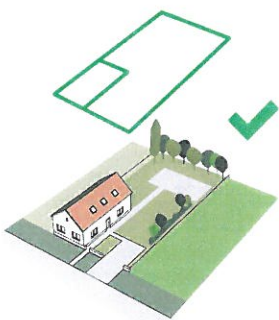
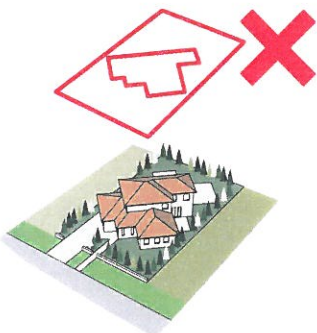
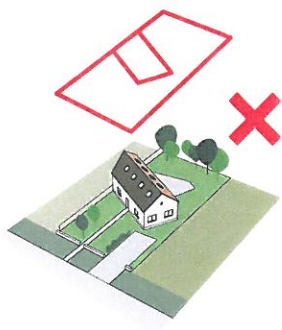
²részlet: Juhász László: A településszerkezet és az építkezés változásai Mezőcsáton a kezdetektől a 20. század végéig

Külterületek

A beépített és még beépíthető településrészeket veszik körbe a külterületek, melyek Mezőcsát jelentős részét kiteszik. Ezek egy része mezőgazdasági termelése szánt terület, ahol kisebb fás részek szakítják fel a szántók monotonitását. A település határán található a mezőcsáti Erzsébet-horgásztó, amivel turisztikai célok kiaknázására is van lehetőség.

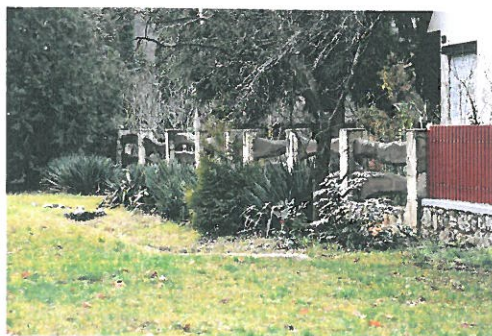
ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK

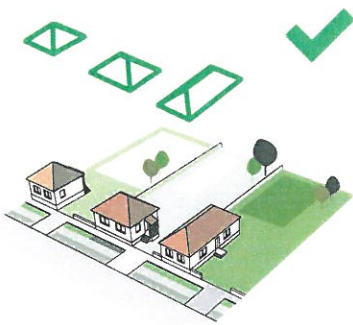
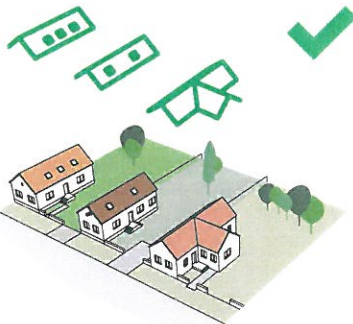
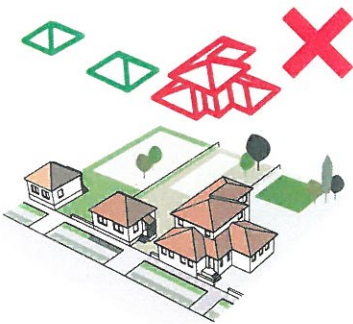
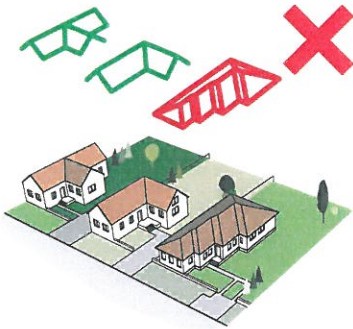

TELEPÍTÉS, ELŐKERT

Az épület elhelyezése során illeszkedjünk a környéken található épületek telepítéséhez. Például szabadonálló, oldalhatáros beépítés. Valamint vegyük figyelembe az előkert méreteit is, illeszkedjünk a szomszédos előkertekhez. Az előkert megfelelő díszé és bevezetése lehet az épületünknek.

Az egységes utcakép a település rendezettségét, tisztaságát sugallja, igyekezzünk épületünkkel a község minőségi építészetét emelni.

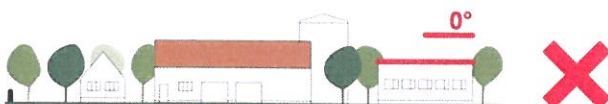
TETŐFORMA

A településképet egyik leginkább befolyásoló tényező a tetőforma. Épületünk tömegi és homlokzati tervezésénél ügyeljünk az egységes településképhez való illeszkedésre.

Tetőformánk legyen egyszerű, kerüljük a túlságosan összetett, töredezett, darabokra tagolt tetők alkalmazását.

A rendezett, egyszerű, átgondoltan megtervezett tömeg és tető funkcionálisan jól működő alaprajzot és lakótérket sugallnak.

ÉPÜLETMAGASSÁG, TETŐHAJLÁSSZÖG

Az utcakép arculatára jelentősen kihat a tetők egységessége, a tömegek magassága.

Kerülendő a túl magas, illetve túl alacsony hajlásszögű tetők alkalmazása. A túl meredek és túl alacsony tetők kihasználhatatlan, vagy használhatatlan tereket eredményezhetnek.

Ne építsünk lapostetős házat.

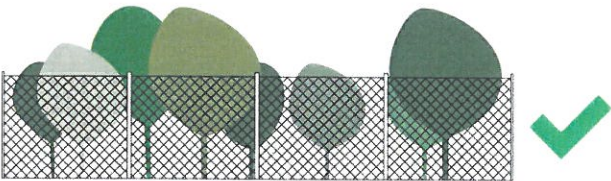
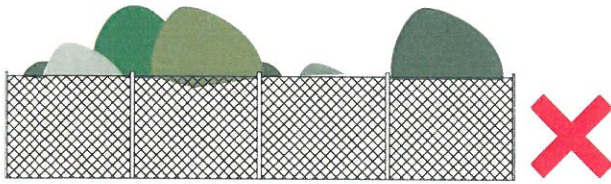
Törekedjünk a hagyományos 30-45°-os fedélszék tervezésére, hiszen nem véletlenül alakult ki a térségünkben ennek a tetőhajlásnak a használata. Ez időjárás és kihasználhatóság szempontjából is előnyös.

ÉPÜLETMAGASSÁG, TETŐHAJLÁSSZÖG

Az utcakép arculatára jelentősen kihat a tetők egységessége, a tömegek magassága.

Kerülendő a túl magas, illetve túl alacsony hajlásszögű tetők alkalmazása. A túl meredek és túl alacsony tetők

KERÍTÉS

Kerítéstervezéskor nemcsak a jelleg és formai kialakítás a meghatározó, hanem az anyaghasználat, áttörtség is. A kerítésünk képez átmenetet a saját életterünk és a közterületek között, alakítja mind az utcaképet, mind a magánterület intimszféraját.

Alkalmazzunk áttört, félig áttört kerítést lábazattal, vagy anélkül. Egy tömör kerítés rontja az utcakép esztétikáját és felborítja az egységes képet, kerüljük a használatát.

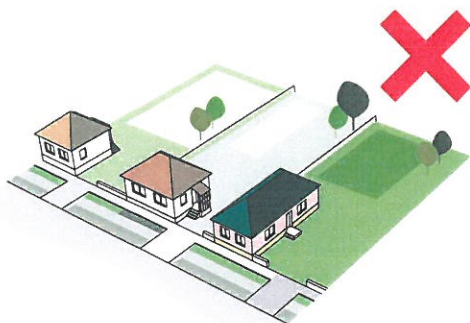
Az anyaghasználat során törekedjünk a természetes anyagok kiválasztására, például fa, kő, tégl, fém, illetve ezek kombinációi egymással vagy vakolt felületekkel. Az egyszerű, halvány, visszafogott színeket részesítsük előnyben.

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNHASZNÁLAT

Törekedjünk az esztétikus, egyszerű, nem hivalkodó színek és anyagok használatára. Alkalmazzunk vakolt felületeket vagy természetes anyagokat, például fa, téglát, kőt.

Vakolatok színe, lehetőleg, világos, fehér vagy a paszta-színek valamelyike.

Ipari-mezőgazdasági területek építészeti ajánlásai

Ahogy fentebb bemutatásra került, a külterületen található beépítésre nem szánt és beépíthető területek. A beépítésre nem szánt területeknél fontos hangsúlyozni a beépítetlen jelleget, törekedni kell ennek megtartására, a tájkarakter megőrzésére.

A beépíthető területeken gazdasági üzemek épülnek, vagy a kertes területek kisebb léptékű épületei.

TELEPÍTÉS

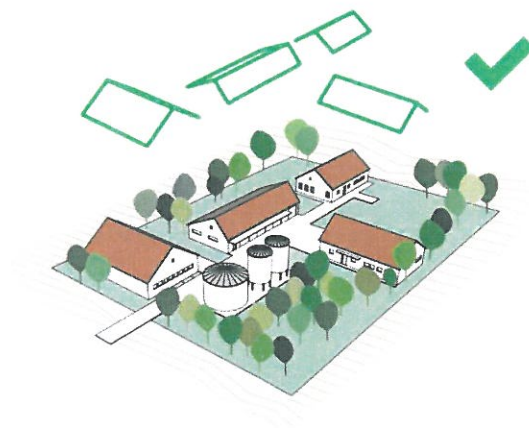
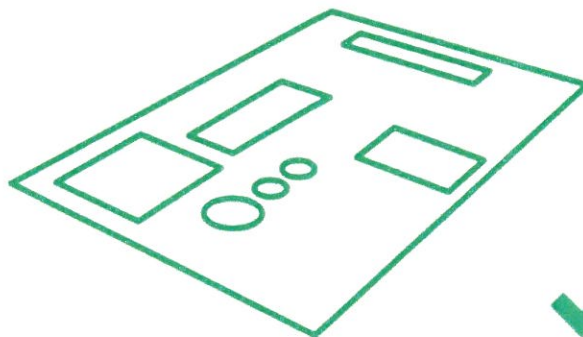
Ipari-mezőgazdasági üzemek esetében a beépítés lazább, jellemzően szabadonálló, az épületek mégis rendezetten, egymással párhuzamosan helyezkednek el a funkció könnyebb kiszolgálása érdekében. Új beépítésnél, átalakításnál javasolt ezt a rendezettséget folytatni. Ajánlott a telepeket erdősávval körülvenni a tájkarakter védelme és környezet-egészségügyi okok miatt is.

Kertes területeken az épületek hossz tengelye a telek hosszával párhuzamos. Indokolatlanul elforgatni ettől a tengelytől nem javasolt.

ÉPÜLETMAGASSÁG, TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

A mezőgazdasági és kertes épületek tetőgerince jellemzően a tereplejtéssel párhuzamos, a hajlásszög $38-44^\circ$, tetőformája nyeregtető. Javasolt ezeket a tulajdonságokat megtartani és új épület esetében is alkalmazni.

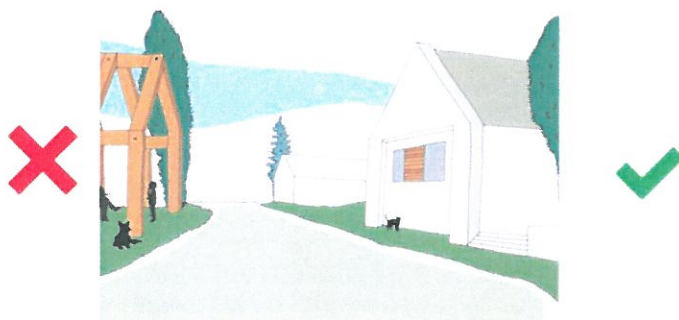
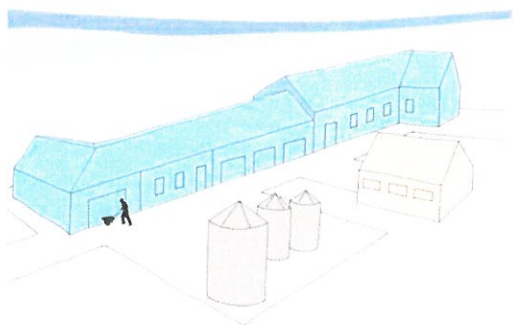
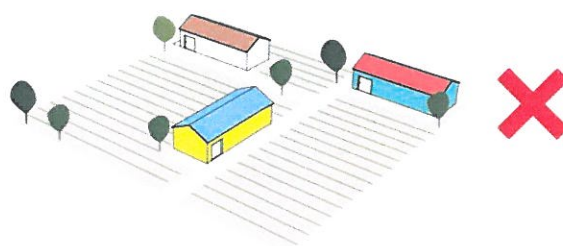
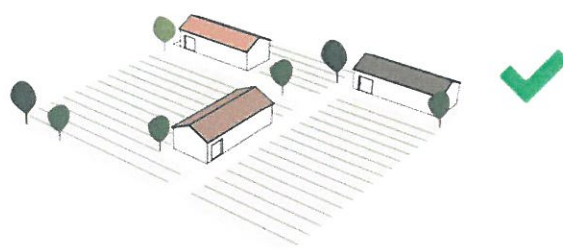
A tájbaillesztés segíthető azzal, ha zöldtetőt alkalmazunk például ipari épületek esetében, amennyiben erre nyílik lehetőség.

ANYAG- ÉS SZÍNHASZNÁLAT

A meglévő ipari-mezőgazdasági üzemi területeken általában az épületek határoló falai téglából épültek, a tető pedig nagy fesztáv esetén könnyűszerkezetből. A modern csarnokszerkezetek esetében már csak könnyűszerkezetet alkalmaznak, például trapézlemezt. Ilyen esetben a színhasználat meghatározó, hiszen amíg a falazott falakat általában levakolták és fehérre festették, a fémlemez esetében nagyobb a színválaszték.

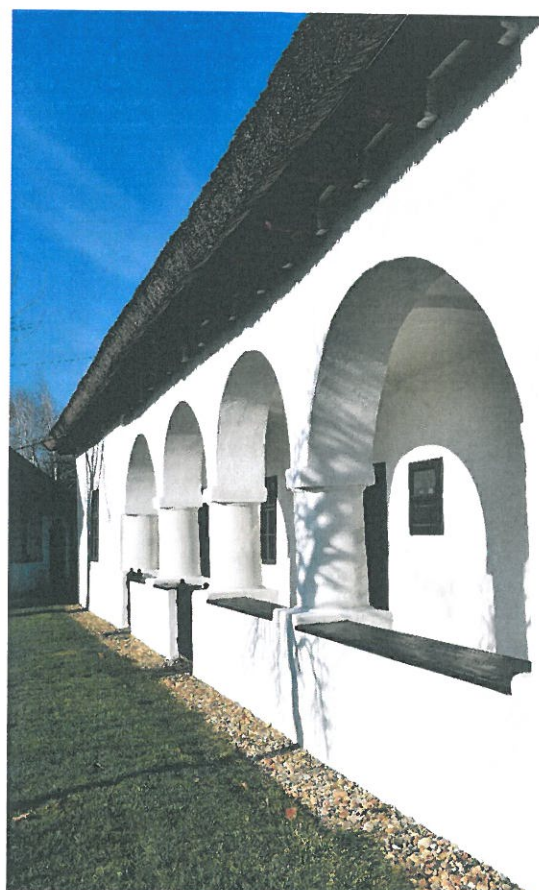
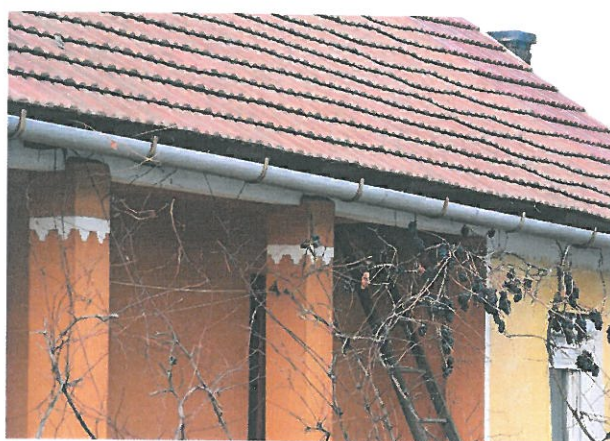
Javasolt a fehér és a természetes színek használata, kerülendő a harsány, feltűnő festés. Így az épület jobban alkalmazkodik a környezetéhez.

Általános útmutató, jó példák

TORNÁCOK

A magyar népi építészet kialakulásában meghatározóak voltak a táji és éghajlati adottságok. Ennek köszönhetően alakultak ki a tornácok is, melyek fedett-nyitott terek, ezek főleg a déli oldalról nyitottak, de az időjárástól mégis védenek. Mezőcsáton sok hagyományos lakóépületnél megjelenik ez a népi építészetre jellemző arculati elem, egyes felújításoknál beépítve, a ház belső teréhez hozzáadva láthatók.

KERÍTÉSEK

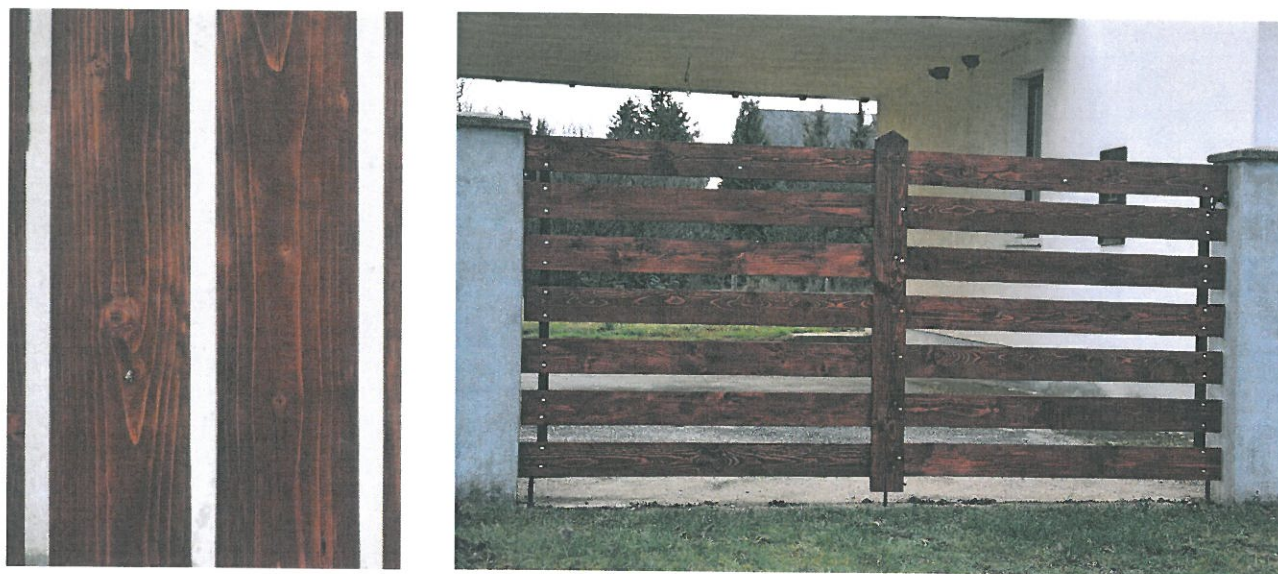
Mezőcsát településképe jellemző a kovácsoltvas kerítések, melyek harmonikus színeikkel hozzájárulnak a település bájához.

Sok helyen láthatunk még oszlopos-lábazatos kerítéseket is, ahol a kő oszlopok között fából készült, áttört mezők vannak.

A kerítés átmenetet, kapcsolatot teremt az otthonunk és a közterek között. Kialakításában lehet tömör és áttört. Célszerű áttört vagy részben áttört, részben tömör kerítést alkalmazni, így nem bontjuk meg az utcaképet, alkalmazhatunk lábazatot is, így ezzel is tagolhatjuk a hosszú felületeket.

A színhasználat, az anyagválasztás és a változatos kialakítás is fontos. Egyszerű, de jól megválasztott anyaggal is építhetünk esztétikus kerítést. Törekedjünk a természetes anyagok: fa, kő, tégl, vagy a vakolt felületek alkalmazására.

KERTEK, ELŐKERTEK

Az előkertbe alacsonyabb, színes, sokféle növényt ültessünk. Válogassunk más-más évszakban virágzó növényeket, így az év minden szakában gyönyörködhetünk bennük. Áttört kerítés mellé telepíthetünk laza lombzatú, alacsonyabb cserjéket is, ha magánszféránkat szeretnénk növelni. A növénytelepítésnél javasolt a tájban honos fa- és cserjefajták alkalmazása.

A kert a megérkezés színtere, az épített környezet szerves része, így fontos, hogy a tervezésnél arra is gondot fordítsunk, hogy kertünk illeszkedjen az épülethez és a környezethez, harmóniában legyen azokkal. A gondozott, ápoltság, előkert tükrözi a lakó, összességében pedig a település lelkületét.

A nyílt csapadékvíz árok amennyiben rendezetlen jelentősen rontja a környezetének látványát. Amennyiben szépen gondozott virágosított füvesített, épp olyan szép utcakép, mintha a zöldsáv része lenne. Mégis a zárt csapadékvíz-elvezetés, szélesebb közterületérzetet jelent, mivel ebben az esetben szélesebb a zöldfelület, illetve kerékpárút is futhat a zárt csapadékvíz árok felett.

KÖZTEREK ÉS ZÖLDTERÜLETEK

Mezőcsáton a Hősök tere a legjobban kiépített köztér, mely közösségépítés, közös programok színtere. Mivel a település nagy része falusias településszerkezetű, így a központon kívül kevesebb parkkal, köztérrel találkozhatunk. Az utcák jellemzően szélesek, az út mentén előkertek sorakoznak, melyek jól ellensúlyozzák a nagyobb közparkok hiányát.

Az utcaképek karakteres elemei a közművek. A légkabel vagy a nyílt csapadékvíz-elvezető árok jelentősen ronthatja a vizuális környezetet, míg a föld alatt vezetett közmű, illetve a zárt csapadékvíz-elvezető árok nem bontják meg a felszínt, így egységes és harmonikus arculatot hoznak létre, ahol az építészeti minőség mind az épületekben, mind a burkolatokban és az utcabútorokban kellően ki tud bontakozni.

AJTÓK, ABLAKOK

A népi építészetre jellemző vakolat architektúra Mezőcsáton is megjelenik, sokszor a nyílászárók keretezéseként, díszítéseként. Ugyanilyen célból sokszor használtak fából készült keretezést is. A településen elterjedtek a fából készült nyílászárók sötét vagy vöröses színben, valamint zalugáterrel ellátva is akár.

A régebbi épületeken nagyrészt álló arányú, osztott, dupla szárnyú ablakokat alkalmaztak, barnás, zöldes, szürkés, fehér színben.

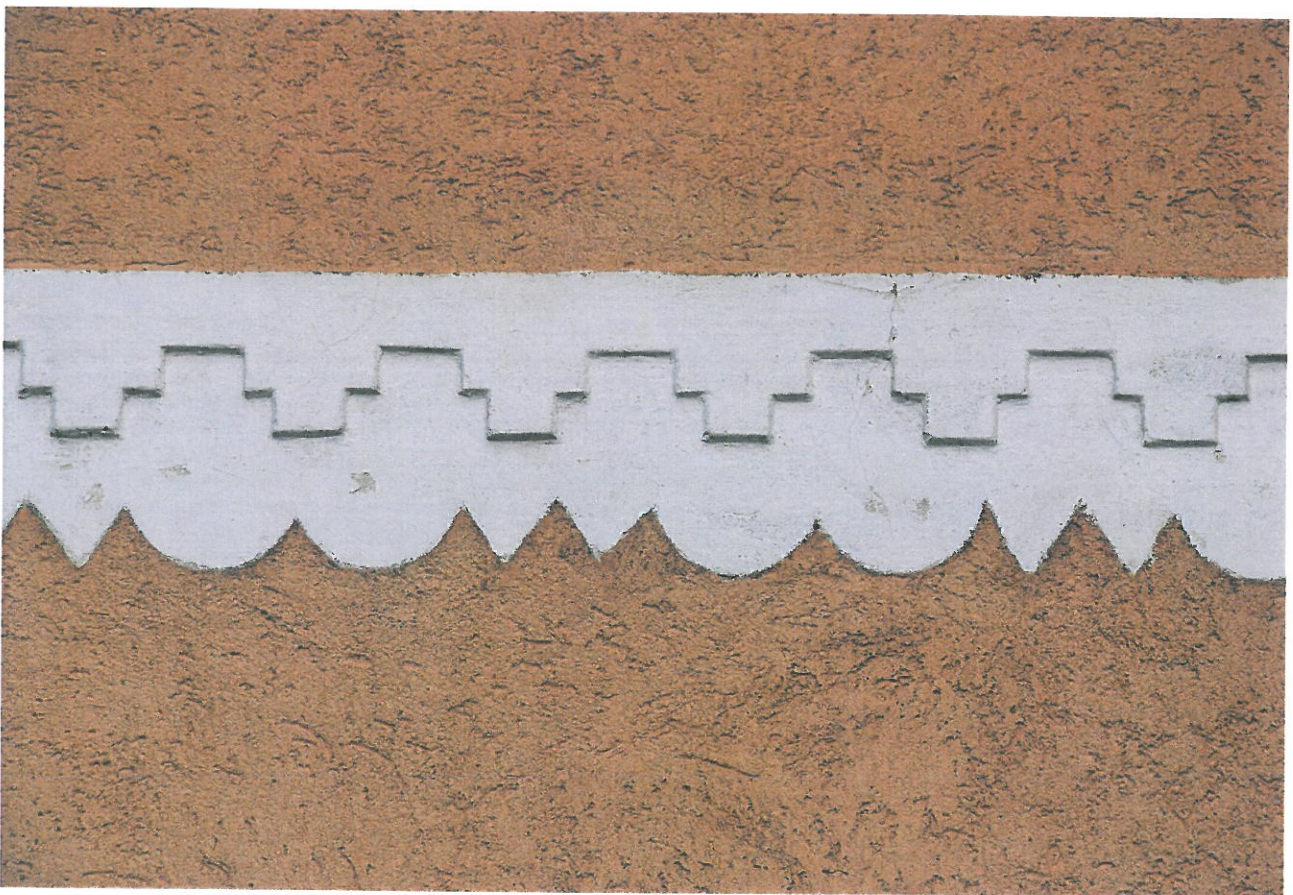
Új épületek esetén javasolt a fa anyagú, vagy fa mintázatú, világos barna, barnás árnyalatú nyílászárók beépítése. Törekedjünk arra, hogy az anyaguk, színük illeszkedjen az épület többi eleméhez is. Kerüljük a rikító, kihívó színeket mind az épületeken, mind a nyílászárókon, kapukon, mind a kiegészítő épületszerkezeteken.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A hagyományos építészetben egy hosszú idő alatt kialakult formát követtek, a funkció, a praktikum és a helyiségek egymásutánja volt a meghatározó. Emiatt a tömegformálásra kevés hangsúlyt fektettek, hiszen azt megadta az alaprajzi kialakítás, mivel a minimálisnál többre nem volt szükségük. A homlokzatformálás is visszafogott és szerény volt, ha díszítettek, azt a vakolattal azonos, vagy ahhoz hasonló színű architektúrával, esetleg festéssel tették, vagy a nyílásokat emelték ki vakolatsávokkal, illetve fa keretézéssel. Az ornamentika mindig lekövette a homlokzat elemeit, például a fal vagy a tető vonalát, füstnyílást vagy a nyílászárókat. Jellemző volt, hogy csak az utca felé eső homlokzatot, esetleg a tornác udvar felőli oldalát díszítették.

A modern építészetben ez máshogy van. A tömegformálás sokkal nagyobb szerepet kap, amely jelentősen hozzájárul a homlokzatalakításhoz. Egy ház homlokzatán akár több anyag is előfordul és ezek kombinációja illeszkedik a tömeg mozgásához, tagolja a felületeket, vagy ritmust ad nekik. Minden homlokzat szerepet kap, nemcsak az utca, vagy megközelítés felőli kinézet a kiemelt. Így több és nagyobb felület áll rendelkezésre az épület karakterének megfogalmazásakor, ezzel az egységes, átfogó és visszafogott kialakításra ösztönözve a tervezőt.

Az épületek homlokzatát a nyílászárók kiosztása, a tömegformálás és az anyaghasználat is befolyásolja. A jól megválasztott burkolat alkalmazkodik a környezetéhez, nem kirívó színű vagy anyagú és figyelembe veszi az összképet.

Új épület esetén törekedjünk a halványabb színekre, a természetes anyagú homlokzatburkolatra és a harmóniára. Az épület külső megjelenésének egyik fontos eleme a tető héjalás színe, törekedjünk a hagyományos héjazat színekre, kerüljük a bitumenes zsindelyt, a színes fémlemezfedést. Részesítsük előnyben a hagyományos piros égetett cserép használatát.

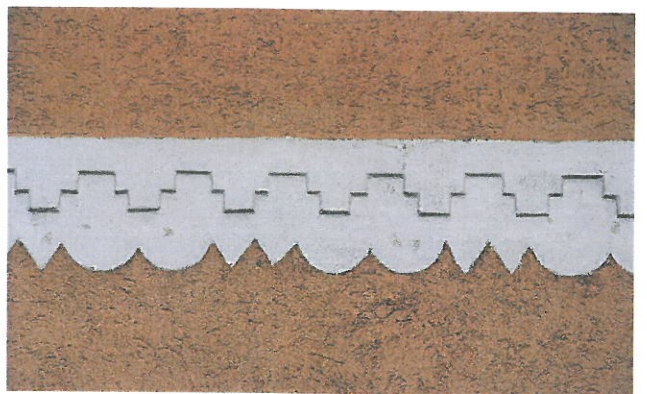
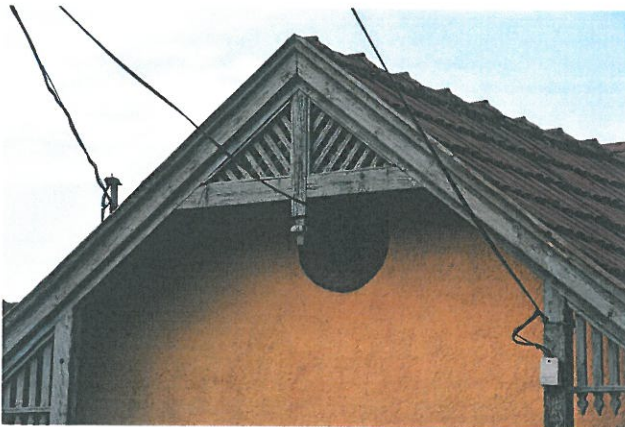
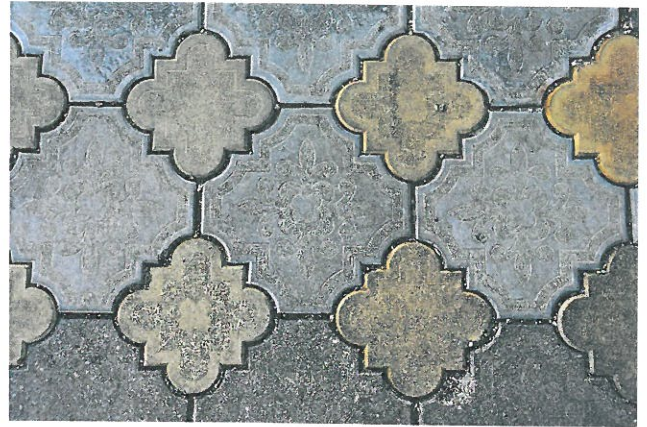
Alkalmazhatjuk például két anyag harmonikus kombinációját, melyhez illeszkedik a kerítés és a nyílászárók anyaga is. Egyszerű anyagokkal is tervezhetünk esztétikus épületet, homlokzatot, ilyenkor a nyílászárók mérete, a megnyitások mérete és a tömegformálás dominál.

RÉSZLETEK

Mezőcsáton rengeteg bájos és esztétikus részlet megfigyelhető, ha nyitott szemmel járunk. Ezek jelentősen hozzájárulnak a település arculatához.

A szépség a részletekben rejlik. Apró, esztétikus részletekkel kedvessé, szerethetővé tehetjük az épületünket vagy annak környezetét. A lényeg a szolid és harmonikus részletképzés, mely hozzáad a településképhez, nem pedig elvesz annak esztétikájából.

MAI PÉLDÁK

Mezőcsáton kevés modern épülettel találkozhatunk, inkább a példa értékűen és esztétikusan felújított népi építészeti vagy 70-80-as évekbeli épületekben bővelkedik a település.

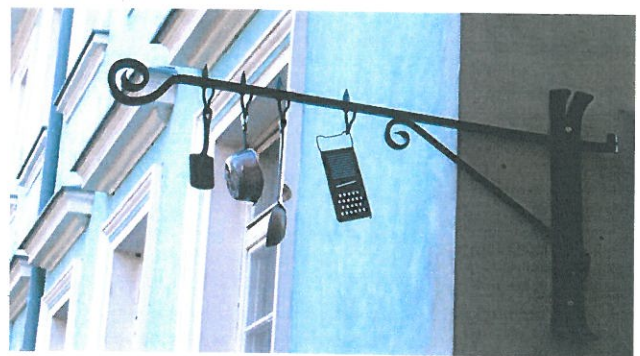
Egy jó, modern épület nem hivalkodó, nem akarja felhívni a figyelmet, harmonikus, illeszkedik a településképhez és ezt visszafogott, új formákkal teszi. Anyaghasználatában törekszik az esztétikára, természetes alapanyagokat használ, melyeket egyszerű, halvány, visszafogott színű vakolt felületekkel kombinál.

Egy homlokzat vagy épülettömeg akkor is lehet esztétikus, ha csak egy vagy két anyag öltözteti. A kevesebb több elve alapján.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

A településen a színes fényreklám helyett a hagyományos cégérek elhelyezése javasolt.

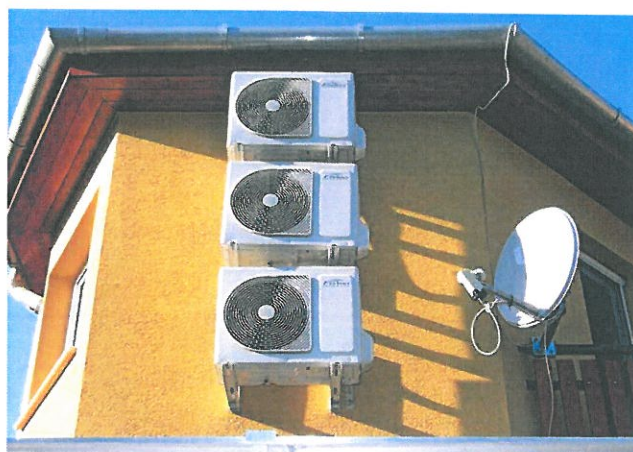
A színes, nagyméretű molinók, kerülendők.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

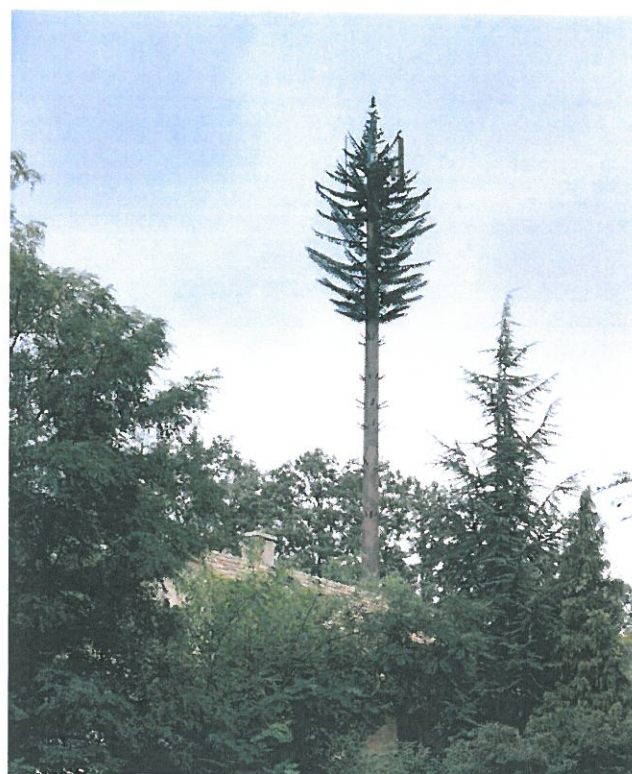

Parabola antenna, klímaberendezés és más műszaki berendezések elhelyezése a főhomlokzaton kerülendő. A képek nem a településen készültek.

Lehetőség szerint helyezzük inkább az udvari homlokzatra, ahol kevésbé rontja a településképet.

A jobb alsó képen példa látható antenna álcázására. Ma már fenyőfára hasonlító kialakítás is lehetséges, így beleolvad a környezetébe és nem okoz zavaró látványt.

IMPRESSZUM

MEZŐCSÁT VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

Mezőcsát honlapcíme: www.mezocsat.hu

Polgármester: Siposné Horváth Anita

Polgármester emailcíme: polgarmester@mezocsat.hu

Mezőcsát Város Önkormányzata címe: 3450 Mezőcsát, Hősök tere 1.

Mezőcsát Város Önkormányzata telefonszáma: 06-49/552-046

Főépítész: Farkas István

Főépítész emailcíme: farkas.istvan@konszenzus-pannonia.hu

SZERKESZTETTE: Sass Petra, okl. építészmérnök, Sághegyi Adél Laura okl. tervező építészmérnök

SZÖVEG: Sass Petra okl. építészmérnök, Horváth Adrienne vezető településtervező

FOTÓ: Sass Petra okl. építészmérnök, Demény László építészhallgató, Google Earth, internet

Mezőcsát, 2018. március 9.

MEZŐCSÁT VÁROS ÖNKORMÁNYZATA